

In het gezin

tekst **Th. van den Brink-van Ekeris** foto **Huy Nguyen**

OPVOEDING IN VERBINDING

Serie: **Bijbels leren leven**

1. Bijbelse vorming
- 2. Liefdevolle bestraffing**
3. Wijze levensleiding

Kinderen straffen of belonen, wat heeft de voorkeur? De wetenschap is het er wel over eens. Maar wat zegt de Bijbel?

'Straffen zorgt voor vermijdingsgedrag bij een kind, werkt onzekerheid in de hand en vergroot de afstand tussen opvoeder en kind. Straf moet alleen als uiterste redmiddel gezien worden, als belonen en negeren niet meer mogelijk zijn. Belonen en prijzen daarentegen moet veel en vaak gedaan worden.'

De Nederlandse maatschappij is doordrongen van deze visie op straffen en belonen. Een opvoedingsfolder van de GGD vermeldt bijvoorbeeld: 'Pluimen geven, dat is pas echt opvoeden!' Als vuistregel geeft de folder aan ouders mee om tegenover één correctie drie complimentjes te stellen. Een ander voorbeeld: in de opvoedmethodiek Triple P (Positief Pedagogisch Programma), een methode die door veel centra van Jeugd en Gezin gebruikt en aangeraden

Liefdevolle bestraffing in de opvoeding

Pluime & de ro

wordt, komt het woord straf niet voor. Straf heeft immers een negatieve lading en past niet bij positief opvoeden. In plaats daarvan leert de methode om met 'logische consequenties' op ongewenst gedrag van een kind te reageren. Gooit het kind met speelgoed en is door de opvoeder benoemd dat dit niet mag, dan zal de vervolgstap zijn dat het speelgoed weggelegd wordt en het kind het straks opnieuw mag proberen. Een laatste voorbeeld: sommige kinderopvanginstanties hebben zelfs elke vorm van straf uitgebannen. Als een kind een ander kind slaat, moet de opvoeder benoemen dat het kind niet mag slaan. Blijft het kind doorgaan, dan moet de opvoeder het kind afleiden naar een ander spel...

EIGEN WIL

Deze visie op straffen en belonen heeft ook te maken met de opvoeddoelen van ouders. In de top drie van opvoeddoelen van Nederlandse ouders staan eerlijkheid, zelfstandigheid en zelfvertrouwen. Kinderen met een sterk eigen willetje worden positief gewaardeerd, want ouders stellen zich tot doel kinderen tot zelfstandig denkende mensen met een kritische geest op te voeden. Decennia terug was het anders in Nederland, toen stond vooral gehoorzaamheid hoog in het vaandel in de opvoeding. Als gehoorzaamheid een veel lagere prioriteit krijgt, is het niet verwonderlijk dat ook de noodzaak tot straffen minder wordt.

BEZINNING

Belonen en zelfvertrouwen zijn in de Nederlandse maatschappij dus 'in', terwijl straffen en gehoorzaamheid 'uit' zijn geraakt. Is dat in christelijke gezinnen heel anders? Ook mensen die naar de Bijbel willen leven, zijn een kind van hun tijd. Ontwikkelingen in de maatschappij waarin ze leven en opvoeden hebben vaak invloed op hun eigen gedrag. Maatschappelijke ontwikkelingen en uitgangspunten waar geen duidelijke, Bijbels gefundeerde visie tegenover staat, dringen ook in de christelijke opvoeding

” *Ook mensen die naar de Bijbel willen leven, zijn een kind van hun tijd*

door. Nu zijn er verschillende auteurs die zich op dit onderwerp bezonnen hebben. In het kader op pagina 74 staat een aantal boeken genoemd. Wat geven deze boeken mee aan Bijbelse noties over beloning en straf in de opvoeding?

GEZAG EN TUCHT

Gezag mag dan in diskrediet zijn in onze maatschappij, dat doet niets af aan het goddelijk gebod. Daarover zijn alle auteurs het eens. Kinderen dienen hun ouders te eren en te gehoorzamen, leren het vijfde gebod en Efeze 6. Kinderen doen dat niet van nature, maar moeten in de opvoeding leren om hun ouders en andere gezagsdragers te gehoorzamen. En dat gaat niet alleen om gezagsdragers die natuurlijk overwicht of meer kennis hebben, merkt ds. Meeuse op. Tegenwoordig moet gezag 'verdiend' worden, maar dat is geen Bijbelse lijn. Een gezagsdrager is door God op die plek geplaatst en verdient dáárom gezag. Al doet dat natuurlijk niets af aan de noodzaak om dat gezag op een goede manier uit te voeren.

Een andere Bijbelse notie in de opvoeding is tucht. Opvoeden is immers niet alleen ontplooiën en ontwikkelen, maar ook begrenzen. En om te begrenzen is tucht nodig, in de zin van onderwijzen, verma-

n
ede

nen en bestraffen. Het Bijbelboek Spreuken roept opvoeders vaak op om de tucht niet te veronachtzamen, maar er gebruik van te maken. Tucht wordt zelfs een aantal keren de weg tot het leven genoemd. Tucht moet dan niet alleen als straf opgevat worden, maar als het totaal aan onderwijs, vermaning en bestraffing.

TOEKOMSTIG GEDRAG

Straf staat dus niet voorop, maar heeft wel degelijk een plaats in de opvoeding, geven de auteurs aan. Straf is niet in de eerste plaats bedoeld als boete over de gemaakte fout, als 'verdiend loon'. Het is te vergelijken met de manier waarop God straft. Calvijn geeft in zijn Bijbelverklaring over Genesis 49 aan dat God geen straf eist om misdaden te compenseren, maar Gods straf dient tot reiniging van het hart en tot bekering. In de opvoeding is straf een terechtwijzing voor wat verkeerd gedaan is, met het toekomstig gedrag voor ogen. Er zit ook wel iets in van veroordeling van de foute daad, maar als er op een goede manier gestraft wordt, is dat niet het eerste motief. Het is niet gemakkelijk om te straffen zonder dat emoties van gekrenktheid, drift of frustratie een rol spelen! Toch is dat van het hoogste belang, geven alle drie de auteurs aan. Kenaston zegt: 'Sla de kinderen nooit in boosheid, *nooit*. Het heeft een verwoestende uitwerking.' De houding van het hart is van wezenlijk belang. Kinderen die lichamelijk gestraft worden uit woede of zonder dat er een liefdevolle verhouding is, zullen hun opvoeder verachten en gehoorzamen uit angst.

STRAFFEN

Welke straf kan ingezet worden? In de boeken wordt een aantal voorbeelden genoemd. Het kind kan een dag binnen gehouden worden. Een kind kan in de hoek moeten staan of naar boven gestuurd worden. Er kan speelgoed weggenomen worden of, bij een ouder kind, zakgeld ingehouden. Als kinderen hun bord niet leeg eten, is het vaak effectief om het bord te bewaren en een volgende maaltijd weer

” *Het is niet gemakkelijk om te straffen zonder dat emoties van gekrenktheid, drift of frustratie een rol spelen*

Straffen, een actueel thema

Hoe gevoelig het thema 'straffen' in de Nederlandse samenleving ligt, bleek recent. De Nederlandse wet verbiedt opvoeders om een kind lichamelijk te straffen. Ook de 'pedagogische tik', een tik op de vingers bijvoorbeeld, is strafbaar gesteld. In 2009 is een voorganger uit Amersfoort veroordeeld, die in een preek het slaan van kinderen een verantwoord onderdeel van de opvoeding noemde en zelf zijn kinderen regelmatig een tik met een pollepel gaf. De kinderen van de predikant zijn een aantal maanden onder toezicht van Bureau Jeugdzorg geplaatst en de predikant werd verboden om opnieuw in preken in te gaan op het straffen van kinderen of oude preken te verspreiden. Ook recent ontstond er veel ophef omdat de Katwijkse predikant A. Vlietstra in het kerkblad Koelman citeerde over het kastijden van kinderen. Een onderwerp dus dat in de belangstelling van de samenleving staat, en ook onder christenen verschillende reacties oproept.

voor te zetten. Zo zijn er allerlei straffen te bedenken die, in verhouding tot de overtreding, het kind laten zien dat zijn gedrag niet goed was en in de toekomst niet meer mag voorkomen.

Sommige kinderen zullen op deze manier grootgebracht kunnen worden, schrijft ds. Meeuse. 'Voor anderen is het een weldaad, met goede uitwerking, als ze soms eens op hardhandige wijze – en toch met liefde! – tot de orde geroepen worden.'

ROEDE

Spreuken 13 vers 24 zegt: 'Die zijn roede inhoudt, haat zijn zoon; maar die hem liefheeft, zoekt hem vroeg met tuchtiging.' Het woord roede betekent letterlijk stok. Moet de Bijbelse 'roede' inderdaad letterlijk genomen worden? De twee Amerikaanse auteurs beantwoorden deze vraag bevestigend. Beiden stellen wel met nadruk voorop dat er alleen in liefde getuchtigd kan en mag worden, zonder dat de opvoeder gedreven wordt door emotie of drift. Kenaston gaat uitgebreid op het geven van de straf in. Hij neemt er twintig minuten de tijd voor om een kind dat tucht nodig heeft te disciplineren. Eerst troost hij het kind en verzekert het dat hij zijn bestwil op het oog heeft. Vervolgens geeft hij onderwijs uit de Bijbel, zodat het kind goed weet waarom het slaag krijgt. Daarna slaat hij het kind op het zitvlak. Ten slotte troost hij het kind opnieuw en bidt met het kind. 'Op deze manier', schrijft hij, 'is disciplineren een positieve ervaring die het leven verandert. Deze liefdevolle tucht brengt bovendien een nauwe band tussen ouders en kinderen.' Heel gangbaar is deze visie niet in Nederland. De Studiebijbel Oude Testament geeft het volgende aan: 'In de moderne opvattingen over opvoeding worden lijfstraffen negatief beoordeeld. Het past niet in onze cultuur om het slaan met de roede te zien als een teken van liefde. In de toenmalige cultuur maakten lijfstraffen echter deel uit van opvoeding en onderwijs. Spreuken sluit hier aan bij de gebruiken in eigen tijd. De kern van de spreuk is dat een ouder die de opvoeding van zijn kind serieus neemt,

bereid moet zijn een kind te corrigeren. Soms worden kinderen verwend, omdat ouders de confrontatie schuwen en niet met gezag optreden. Hierdoor leren kinderen niet om grenzen in acht te nemen. Al is het niet nodig lijfstraffen te gebruiken, toch dient een ouder confrontatie en -indien nodig- stevige maatregelen niet te schuwen. Onze tijd vraagt om ouders die met gezag kunnen optreden, omdat ze het beste met hun kinderen voor hebben.'

LEEFTIJD

Tripp bepleit in zijn boek een vergelijkbare manier van straffen als Kenaston. Hij ziet deze manier van disciplineren wel vooral in de context van het leren van gehoorzaamheid aan jonge kinderen die nog niet naar school gaan. Elke daad van ongehoorzaamheid moet bestraft worden met tikken op de billen of op de onderbroek (zodra een kind zindelijk is). Omdat jonge kinderen nog gevoelig en buigzaam zijn, zal het niet moeilijk zijn om deze kinderen gehoorzaamheid te leren als ouders consequent handelen. In de volgende leeftijdsfase, die van het schoolkind, moet de focus verschuiven. Als het goed is heeft het kind geleerd om gehoorzaam te zijn. Nu moeten opvoeders aandacht besteden aan de houding van het hart van het kind. Anders bestaat het gevaar dat kinderen zelfgenoegzaam worden door uiterlijke gehoorzaamheid, terwijl ze de verdorvenheid van het zondige hart niet kennen.

LIEFDE

Lichamelijke straffen zijn niet voor niets verboden in ons land. Ze kunnen, als ze in drift en woede worden uitgevoerd, inderdaad gemakkelijk uitmonden in kindermishandeling. Alle drie de auteurs, die toch pleiten voor een tik of pak slaag als dat nodig is, benoemen dit gevaar. Kenaston merkte dat veel ouders zijn verhandeling over discipline als eerste beluisterden en vervolgens teleurgesteld belden dat 'het bij hen niet zo werkte'. Hij ontdekte dat ouders dachten dat een strenge aanpak van hun kinderen het wondermiddel was

” *Straf is geen vergelding maar een geneesmiddel. Ze is bedoeld om te leiden tot groei*

voor alle gezinsproblemen. Zo is het echter niet. 'De behoeften van onze gezinnen gaan veel dieper dan straffen en het eisen van gehoorzaamheid.' Nodig is om een band van liefde op te bouwen, een kind tijd en aandacht te geven door samen te spelen en het kind te prijzen voor wat het goed doet. Alleen op die manier ontstaat een verhouding waarin tucht en discipline hun uitwerking niet zullen missen.

BOEKEN

Ds. C.J. Meeuse, **Kinderen voor God opvoeden**, Gebr. Koster, ISBN 9789055515455, € 24,90

De auteur gaat in dit boek vol praktische adviezen in op de opvoeding in het gezin, in de kerk en op school. Veel onderwerpen passeren de revue: van de doop tot het toelatingsbeleid van leerlingen en van media in het gezin tot pastoraat bij kerkverlating. Voor dit artikel is geput uit het hoofdstuk 'Gezag, tucht en straf'.

Denny Kenaston, **Het streven naar een Godvrezend Nagelacht**, Charity – Nederland, te bestellen via www.charity-nederland.com tegen een zelf te bepalen bijdrage.

'Kinderopvoeding is een heilige kunst', zo begint het boek. Aan de hand van Bijbelteksten en –gedeeltes bespreekt de auteur Bijbelse principes voor de opvoeding. Daarbij wordt aandacht gegeven aan de visie op kinderen en opvoeding, maar ook de praktische kant komt uitgebreid naar voren.

Tedd Tripp, **Shepherding a Child's Heart**, Shepherd Press, ISBN 0966378601, \$ 8,00 via www.amazon.com, Dit boek is sinds half november ook verkrijgbaar in het Nederlands: **De weg naar het kinderhart**, Boekenfonds Reformatorisch Appèl, ISBN 978 90 8172228 7 2, € 15,95, te bestellen via boekenfonds@solcon.nl.

Met afbeeldingen en aansprekende anekdotes maakt de auteur duidelijk wat het doel van de christelijke opvoeding zou moeten zijn en wat de Bijbel leert over het vormgeven van de opvoeding. Opvoeden is het kinderhart wegwijzen maken in de wegen van Gods wijsheid. Veel ouders richten zich op het gedrag van hun kinderen. Tripp geeft aan dat gedrag altijd te maken heeft met het hart en dat de opvoeding daarom gericht moet zijn op het liefdevol leidinggeven aan het hart. Ouders zijn een middel in Gods hand om kinderen Zijn wegen te leren. Daarbij is ook aandacht voor de verschillende doelen en methodes in verschillende leeftijdsfasen (klein kind, schoolkind, tiener).